

Bartosz Rakoczy

Profesor doktor habilitowany z zakresu prawa ochrony środowiska

Kierownik Katedry Prawa Ochrony Środowiska i Publicznego Prawa Gospodarczego

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja

w przewodzie habilitacyjnym Pani Doktor Magdaleny Micińskiej.

I. Uwagi ogólne

Stwierdzam, iż rozprawa habilitacyjna „ochrona środowiska w Rosji” oraz wybrane aspekty prawno-porównawcze jak również dorobek naukowy organizacyjny popularyzatorski, który podlega ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego spełnia przesłanki prawem określone w minimalnym zakresie.

II. Ocena monografii habilitacyjnej

Jako monografię habilitacyjną Habilitantka wskazała opracowanie zatytułowane „ochrona środowiska w Rosji” Toruń 2021 r. Praca bez wątpienia stanowi znaczny wkład w rozwój prawa ochrony środowiska. Jest to pierwsze w miarę kompleksowe opracowanie rosyjskiego prawa ochrony środowiska. Rozważania dotyczące prawa rosyjskiego są o tyle istotne, że Rosja nie jest członkiem Unii Europejskiej, a tym samym nie jest związana z normami europejskiego prawa środowiska. Bez wątpienia potrzebne i interesujące są rozważania pokazujące regulacje prawne dotyczące ochrony środowiska europejskiego państwa z poza Unii Europejskiej. Sam zatem kierunek wytyczony w monografii należy ocenić pozytywnie. Trzeba jednak zaznaczyć, iż praca monograficzna aspirująca do monografii habilitacyjnej powinna rozwiązywać w sposób wyczerpujący określony problem lub problemy naukowe. Niestety monografia ta pozostawia niedosyt. W prawdzie Autorka ma świadomość,

że nie wyczerpała całości problematyki i zastrzega we wstępie, że praca nie aspiruje do wyczerpującego opracowania, jednak największy niedosyt pozostaje w związku z tym, że Autorka w żaden sposób nie uzasadnia naukowo dlaczego wybrała te, a nie inne aspekty prawa rosyjskiego. Trudno nawet dostrzec jakiś klucz w samej strukturze pracy, albowiem pominiawszy dwa pierwsze rozdziały wprowadzające Autorka zajmuje się statusem prawnym organizacji ekologicznych, co należy zakwalifikować do zagadnień szczegółowych. Następnie zajmuje się dostępem do informacji o środowisku i edukacji ekologicznej co należy zaliczyć do zagadnień ogólnych, podobnie zresztą jak i problematykę oceny oddziaływania na środowisko. W następnym rozdziale Autorka zajmuje się bardzo ogólnym problemem ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, po czym w rozdziale siódmym zawęża swoje zagadnienia do kwestii bardziej szczegółowej, jaką jest łowiectwo. Kończy swoje rozważania analizą bardzo szczegółowego zagadnienia, jakim są sytuacje kryzysowe. Nie wiadomo zatem co w istocie Autorka czyni przedmiotem rozważań komparatystycznych. Szeroka literatura metodologiczna z zakresu komparatystyki wyraźnie i jednoznacznie wskazuje, że chcąc porównywać określone elementy należy pozostać na tym samym poziomie prawnoporównawczym. Można zatem porównywać całe systemy prawne, poszczególne instytucje, poszczególne akty, a nawet rodziny prawa.

Oczywiście na usprawiedliwienie Autorki można powołać okoliczność, iż system prawa ochrony środowiska w Rosji nie musi być skonstruowany w taki sam sposób, jak skonstruowany jest system prawa ochrony środowiska w Polsce. Niemniej jednak kwestia ta nie jest w monografii w ogóle wyeksponowana. W prawdzie w rozdziale pierwszym jest podrozdział „geneza i rozwój prawa ochrony środowiska w Rosji”, niemniej jednak praktycznie cały ten rozdział dotyczy aspektów historycznoprawnych. Gdyby rozdział ten kończył się opisaniem modelu rosyjskiego prawa ochrony środowiska, a z tego modelu wynikałoby, że to co Habilitantka proponuje jako wybrane aspekty, to jak najbardziej dałoby się naukowo obronić wybór takich, a nie innych aspektów, które następnie porównano.

Motywy wyboru tych, a nie innych aspektów nie zostały ujęte również i we wstępie. Inaczej rzecz ujmując Habilitantka w ogóle się nie wytłumaczyła z takiego, a nie innego wyboru określonych aspektów.

Skoro w monografii nie wskazano modelu rosyjskiego prawa ochrony środowiska, to biorąc za model rozwiązania polskie te sześć aspektów, które poddano analizie zaliczyć można zarówno do części ogólnej prawa ochrony środowiska, jak i do części szczególnej. Jednak ani część ogólna nie została tutaj omówiona w sposób wyczerpujący, ani też część szczególna. Nie

wiadomo zatem co w istocie zdecydowało o takim, a nie innym doborze materiału prawnoporównawczego.

Zdecydowanie lepsze wrażenie pozostawiłaby monografia, w której Autorka skupia się tylko na jednym elemencie np. na łowiectwie i porównuje polskie i rosyjskie prawo łowieckie. W takim przypadku powyższe zarzuty byłyby absolutnie nieuzasadnione.

Autorka we wstępie wskazuje, że są to jedne z wiodących i reprezentatywnych instytucji międzynarodowego i europejskiego prawa ochrony środowiska. Z pewnymi zastrzeżeniami można by było przyjąć takie wyjaśnienie, wymagałoby ono jednak najpierw naukowego przekonania czytelnika, że są to wiodące zagadnienia międzynarodowego i europejskiego prawa ochrony środowiska. Bez wątpienia do takich zagadnień należałoby zaliczyć gospodarowanie odpadami. Jednak Autorka tego zagadnienia nie analizuje, a zatem kryterium reprezentatywności prawnomiędzynarodowe nie jest tutaj kompletne.

Ponadto niekoniecznie problematyką statusu organizacji ekologicznych jest reprezentatywnym zamienieniem prawnomiędzynarodowym. Należałoby raczej powiedzieć o udziale społeczeństwa, który to udział przejawia się również w gwarancjach procesowych organizacji ekologicznych.

Kryterium zaproponowane przez Autorkę o tyle jest również nietrafne, że czyni przedmiotem porównania prawo polskie i prawo europejskie. Czyniąc przedmiotem porównania dwa systemy prawa krajowego Habilitantka sugeruje, że wybór elementów, które chce porównywać wynika z prawa międzynarodowego i europejskiego. O ile w przypadku systemu prawa polskiego odwołanie się do prawa europejskiego może stanowić jakąś podstawę, o tyle w stosunku do prawa rosyjskiego nie może być to żaden normatywny wzorzec odniesienia. Z kolei odwołanie się do prawa międzynarodowego wymagałoby bardzo starannej analizy, której niestety w monografii nie ma, jakie akty prawa międzynarodowego, prawa ochrony środowiska wiążą wspólnie i Polskę i Rosję.

Zastrzeżenia też należy zgłosić w zakresie metodologii badań. Autorka w problematyce komparatystyki poświęca jedynie drobny akapit we wstępie. Decydując się na pracę komparatystyczną powinna ona zdecydowanie rozbudować te wątki metodologiczne odwołując się do uznanej literatury międzynarodowej, ale również do literatury polskiej, czy rosyjskiej. Tego niestety we wstępie zabrakło. Nie mam żadnych wątpliwości, że Autorka biegle zna tą metodę badania prawa, a co więcej poszczególne rozdziały dowodzą, że

znakomicie ją stosuje. Nie oznacza to jednak, że monografia nie powinna mieć tego typu rozważań.

Przedmiotem poszczególnych rozdziałów są poszczególne elementy prawa ochrony środowiska. Rozdziały merytoryczne poprzedzone są dwoma rozdziałami teoretycznymi o charakterze wprowadzającym, w których Autorka z dużym znawstwem i kompetencją przybliży czytelnikowi niezbędne zagadnienia teoretyczne pozwalające lepiej zrozumieć część szczegółową. Zagadnienia wprowadzające Habilitantka podzieliła na dwie grupy – na ogólne zagadnienia dotyczące ochrony środowiska i na zagadnienia dotyczące źródeł prawa. Widać wyraźnie, iż problematyce źródeł prawa poświęcono cały rozdział choć jest to zagadnienie znacznie wykraczające poza problematykę ochrony środowiska. Autorka ma świadomość, że rozdział ten znacznie wykracza poza prawo ochrony środowiska, albowiem jak wynika z tytułu tego rozdziału ochrona środowiska stanowi tutaj jedynie egzemplifikację. Sam rozdział jest niezwykle interesujący, natomiast rodzi wątpliwość, czy rzeczywiście problematyka źródeł prawa z egzemplifikacją dotyczącą ochrony środowiska wymagała aż odrębnego rozdziału. Bardziej pożądanym byłby rozdział o źródłach prawa ochrony środowiska czy o organizacji ochrony środowiska.

Niezależnie od tych uwag krytycznych nie można mieć żadnych wątpliwości, że oba rozdziały teoretyczno-prawne świadczą o dużej i dobrej znajomości przez Autorkę nie tylko rosyjskiego prawa ochrony środowiska, ale również jego praktyki. Autorka wykazuje bardzo dobrą znajomość rosyjskiego prawa ochrony środowiska, jego instytucji, struktury i funkcjonowania. Jest bez wątpienia autorytetem w zakresie znajomości rosyjskiego prawa ochrony środowiska.

Kolejne rozdziały dotyczą już poszczególnych zagadnień prawa ochrony środowiska bardziej lub mniej ogólnych lub szczegółowych. Pomijając wyżej sformułowane uwagi krytyczne dotyczące doboru materii prawno-porównawczej nie ma żadnej wątpliwości, że Autorka zna i rozumie rosyjskie prawo ochrony środowiska. Porusza się po tych instytucjach z dużym znawstwem i kompetencją, co bez wątpienia musi imponować. Nie można również zgłosić żadnych zastrzeżeń do samego procesu porównywania tych instytucji z prawem polskim. Należałoby od pracy habilitacyjnej oczekiwać nieco bardziej pogłębionych wniosków które wynikają z procesu prawno-porównawczego.

Podsumowując monografię habilitacyjną oceniam jako spełniającą kryteria prawem wymagane. Znacznym wkładem w rozwój prawa ochrony środowiska jest omówienie w

kontekście prawno-porównawczym danych instytucji rosyjskiego prawa ochrony środowiska. Autorka dostrzega istotne cechy konstrukcyjne tych instytucji i zestawia je z prawem polskim. Bez wątpienia jest to pierwsza tego typu monografia, która tak szeroko i w miarę kompleksowo odnosi się do prawa rosyjskiego. Ma zatem bez wątpienia walor pionierski.

III. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Pozostały dorobek naukowy Habilitantki nie jest szczególnie imponujący, ani co do ilości publikacji, ani też co do podejmowanych zagadnień. Podobnie jak w przypadku monografii habilitacyjnej spełnia on ustawowe kryteria w stopniu minimalnym.

Pozytywną okolicznością wyróżniającą ten dorobek jest to, że obejmuje on również monografie inne niż monografia habilitacyjna. Nie są to częste przypadki, że Habilitant jest Autorem monografii poprzedzających samą pracę habilitacyjną. Co więcej, monografie te mają zróżnicowany charakter i podejmują bardzo ważne naukowe zagadnienia.

Na szczególną uwagę zasługuje monografia dotycząca łowiectwa. Sam tytuł monografii budzi zastrzeżenia, albowiem trudno chyba uznać, że zwierzyna łowna może być traktowana humanitarnie. Samo bowiem słowo „humanitarny” ma swój źródłosłów w łacińskim słowie *homo* – człowiek, i *humanitas* – ludzki. Trudno zatem odnosić pojęcia dotyczące stricte człowieka do zwierząt. Na usprawiedliwienie Habilitantki można powołać, iż taka nomenklatura jest powszechnie używana, i w tym zakresie Habilitantka wielce się nie odróżnia od innych Autorów podejmujących tą problematykę.

Pomijając jednak kwestie prawidłowości określenia tych zjawisk jako humanitarne w odniesieniu do zwierząt sama problematyka podjęta przez Autorkę jest niezwykle istotna. Jest to pierwsza tego typu monografia, która w sposób kompleksowy i wyczerpujący podejmuje zagadnienia traktowania zwierzyny łownej. Habilitantka prezentuje w tej monografii określony punkt widzenia całkowicie sprzeciwiający się łowiectwu i polowaniu. Stara się ten punkt widzenia argumentować w sposób właściwy dla nauk prawnych, choć niestety nie unika emocjonalnych sformułowań. Monografia ta akcentuje najistotniejsze zagadnienia. Porządkuje ponadto problemy naukowe, rozwiązuje zagadnienie naukowe, które dotychczas nie było w literaturze podejmowane.

W dorobku naukowym Habilitantki można też odnotować interesującą monografię, która powstała pod współredakcją Habilitantki. Monografia dotyczy wielokulturowości w zglobalizowanym świecie. Monografia ta stanowi zbiór samodzielnych artykułów – referatów pod wspólnym tytułem odnoszącym się do wielokulturowości.

Podkreślić należy, iż podejmując się współredakcji tej monografii Habilitantka wykazała zdolność i umiejętność wychodzenia również poza nauki prawne. Od samodzielnego pracownika naukowego należy oczekiwać również i umiejętności przekraczania nauk uprawianej dyscypliny i zainteresowania innymi dziedzinami nauki. Niezwykle cenna jest w dorobku Habilitantki monografia dotycząca udziału społeczeństwa w ochronie środowiska. Do niedawna była to jedyna monografia traktująca kompleksowo w kontekście instytucji administracyjno-prawnych, zagadnienia udziału społeczeństwa. Całkiem niedawno problematykę tą podjęła Pani Profesor Anna Haładyj. Na dorobek Habilitantki składa się również monografia dotycząca zamkniętych miast Rosji. Bez wątpienia wpisuje się ona w szersze zainteresowania Habilitantki problematyki prawa polskiego. Świadczy zatem nie tylko o szerokich zainteresowaniach Habilitantki, ale również o jej wszechstronności. Problematyka zamkniętych miast w Rosji była też przedmiotem artykułu przyjętego do publikacji w Państwie i Prawie. Pozostały dorobek Habilitantki jest skromniejszy. Koncentruje on się przede wszystkim wokół problematyki prawa ochrony środowiska. Należy podkreślić, iż Habilitantka odważnie podejmuje w swoich opracowaniach ważne i interesujące zagadnienia naukowe. Dowiodła również, iż potrafi korzystać z różnorodnych form wypowiedzi naukowej i nie ogranicza się tylko do jednej z nich. Dostrzeżenia wymaga również podejmowanie różnorodnych zagadnień naukowych. Habilitantka nie zawęża się tylko do jakiejś wąskiej problematyki, aczkolwiek pokusa eksplorowania prawa rosyjskiego jest tutaj duża.

Stwierdzam, iż dorobek naukowy Habilitantki spełnia warunki wynikające z ustawy.

IV. Dorobek dydaktyczny, współpraca międzynarodowa i popularyzatorska

Habilitantka spełnia również warunki w zakresie współpracy międzynarodowej oraz popularyzacji, a także dydaktyki. Szerokie zainteresowanie prawem rosyjskim jest owocem współpracy międzynarodowej podejmowanej przez Habilitantkę. Jeszcze raz należy podkreślić doskonałą znajomość przez Habilitantkę norm rosyjskiego prawa ochrony środowiska.

Habilitantka wykazała aktywność konferencyjną. Prezentowane przez Nią referaty i wystąpienia wpisują się w podejmowaną problematykę naukową. Wykazała także osiągnięcia dydaktyczne, współpracuje z Akademią Jagiellońską – Toruńską Szkołą Wyższą. Prowadzi zajęcia dydaktyczne. W swoim dorobku ma również szereg osiągnięć popularyzujących naukę. Jak wykazuje w autoreferacie osiemnaście pozycji zalicza do publikacji popularnonaukowej. Dane wynikające z autoreferatu pozwalają na stwierdzenie, iż kryterium współpracy między narodowej działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej zostało spełnione.

V. Wnioski końcowe

Stwierdzam, iż na podstawie przedłożonej rozprawy habilitacyjnej, pozostałego dorobku naukowego, a także pozostałych kryteriów podlegających ocenie Pani Doktor Magdalena Micińska spełnia przesłanki do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Monografia habilitacyjna, pomimo wielu uwag krytycznych stanowi rozwiązanie zagadnienia naukowego, dotychczas niepodejmowanego w literaturze, ponadto uznać ją można za stanowiącą znaczny wkład w rozwój prawa ochrony środowiska. Walorem tej monografii jest pionierskie potraktowanie instytucji rosyjskiego prawa ochrony środowiska w ujęciu komparatystycznym z prawem polskim.

Dorobek naukowy także jest wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w tym przypadku należy podkreślić przede wszystkim to, że na ten dorobek składają się wartościowe monografie. Pozostałe przesłanki również należy uznać za spełnione. Uprzejmie wnoszę zatem o podjęcie dalszych czynności w przewodzie doktorskim Pani Doktor Magdaleny Micińskiej.

